

MEHMET ERÖZ ARMAĞANI

VESİLESİYLE ERÖZ'Ü ANLAMAK

MUSTAFA AKSOY • OSMAN YORULMAZ

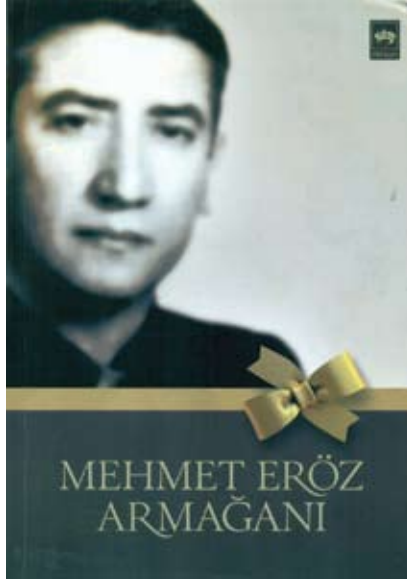
Yazmak aslında bir bakıma meydan okuma veya düşünülenin kayıt altına alınmasıdır. Ancak kayıt altına alınan bilgiler zamanın akışı ve yeni araştırmalara bağlı olarak zamanla değişebiliyor.

Eröz, nitelikli makaleler ve kitaplar yazmış ve neredeyse yazdıklarının önemli bir kısmı Türkiye'de bir ilki teşkil etmiştir. Fuat Köprülü gibi kendi kendini tashih eden nadir akademisyenlerden biridir.

"**Türklerin Kürtleşmesi**" ya da "**Kürtleşen Türkler**" kavramı Eröz'e aittir. Akademik hayata atıldıktan sonra yazdığı, "**Kürtlerin Menşei ve Türkmenlerin Kürtleşmesi**"¹ isimli üçüncü makalesi ile Türkiye'de ilk defa "**Türklerin Kürtleşmesi**" kavramı kullanılmıştır. Günümüzde "**Kürtleşen Türkler**", "**Türk Kürtleri**", "**Zaza Türkleri**" gibi kavramlar Eröz'ün söz konusu makalesinden hareketle kullanılmaktadır.

Eröz, araştıran, anlamaya çalışan, anladıklarını da yazılarına yansıtan birisidir. Kendi kendini tashih etmekten çekinmemiştir. Bahse konu makalenin yayım tarihinden on sene sonra yazdığı kitabında², "**Hasan Hayri Bey, ve Şerif Fırat gibi, Ziya Gökalp de "Kürtleşme" hadisesinden bahseder. Buna biraz ileride doku-nacağız. Vaktiyle biz de aynı şekilde bir "Kürtleşme" hadisesinden bahsediyorduk. Fakat sonraki araştırmamızın ışığında, bu kültür değişmesine böyle bir karşılık bulmanın doğru olmadığı kanaatine vardık. Aşağıda, "Kürt" kelimesi ile ilgili kaynakları değerlendirdiğimizde, bu husus daha açık olarak görülecektir. Bundan dolayı biz vetireye (proses), "Yabancılaşma", "Türkçeyi kaybetme" adını veriyoruz."** diyerek kendi kendini tashih etmiştir.

Bu husus Türkiye'de bilimin ve araştırmancının nasıl

yapıldığını bizlere gösteren güzel örneklerden biridir.

Eröz, Doğu ve Güney Doğu Anadolu hakkında yapılacak araştırmalar için "**Mes'elenin daha sistematik bir şekilde incelenmesi, uzun çalışmaları gerektirmektedir. Tarihî, etnografik ve dille ilgili bütün vesikalar aranmalı; yerinde cemiyet ve kültür araştırmaları yapılmalıdır**"³ der. Aslında Eröz'ün önerdiği metod, bilimler arası bir anlayışın takip edilmesidir. Zaten kendisi de bütün araştırmalarını bilimler arası bir anlayışa bağlı olarak yapmıştır. Özellikle de antropoloji, halk edebiyatı, mitoloji, kültür tarihi, iktisat gibi bilim dallarının kaynaklarını kullanarak sosyoloji araştırmalarını yapmıştır.

Günümüzde Zazaca ve Kurmançça (Kürtçe) konuşan sosyal gruplar hakkında gündemi oluşturanlar, savundukları konuda yazılan eserlerden çoğu zaman haberdar değiller. Örneğin Kürt milliyetçiliğinin önemli savunucularından **Nikitin**, "**...Kardoukhoi'ler [Kardukların], Kürtlerin kesin atası olduğu genellikle kabul edilmişti... Th. Nöldeke gibi M. Hartmann, Weissbach gibi doğubilimciler, dilbilimsel nedenlerle, Kürt ve Kardu biçimlerinin eşanlamlı sayılmayacağına kanıtlamışlardır**"⁴ der. **Minorsky** ise 1938'de Bürüksel'de yapılan XX. Doğu Bilimciler Kongresi'nde sunduğu bildiride, Kardukların Kürtlerin ataları olduğu görüşünü terk ederek, Kürtlerin atalarının İskitler olduğunu ifade eder⁵.

Minorsky'de, Nöldeke, Hartmann ve Weissbach gibi doğubilimcilerin görüşüne katılarak "**...Kur-ti-e'nin okunuşu günümüze kadar kesinlik kazanmış değildir**" diyerek Herodot'un eserinde Kur-ti-e ve benzer bir kelimenin geçmediğini ifade eder⁶. Ayrıca "**Kürtlerin kökeni sorununun çözümünde Kürt gelenekleri ve İslam kaynakları yeterli olmamaktadır**"⁷ der.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun sosyal yapısı

gibi önemli bir konu olan Alevilik-Bektaşılık konusunda da Eröz Türkiye’de bir ilki başlatmıştır. Onun hazırlamış olduğu Alevilik-Bektaşılık konusundaki tezi, hâlâ Türkiye’de yapılmış tek profesörlük takdim tezidir.

O kitabına yazdığı önsözde “...*Bu eser, otuz beş yıllık bir arzunun ve on beş yıllık bir fikir çilesinin ürünüdür... Bu eser mükemmellikten çok uzaktır. Okunması gerekenin yarısını ancak okuyabildik ve yapılması gereken saha araştırmasının ancak dörtte birini yapabildik. Fakat meselenin beklemeğe tahammülü yoktur*”⁸ der. Ondan sonra bazı teorik çalışmalar yapılsa da Eröz’ün kullandığı metot takip edilmediği için konu önemli oranda siyasallaşmış ve uluslararası bir boyut kazanmıştır. Öyle ki, Aleviliğin İslam dışı ayrı bir din olduğu ispatlanmaya çalışılmış, Alisiz Alevilik gibi kavramlar gündeme gelmiştir.

Eröz’ün kültür tarihimize önemli katkılarından biri de Hristiyan Türkler konusundaki yaklaşımıdır.

O “*Hristiyanlaşan Türkler*” (Ankara, 1983) adlı eserinde Avrupa’da ve Türkiye’deki Hristiyan Türk varlığına vurgu yapar.

Aslında Hristiyan Türkler konusu Türk tarihinin karanlık sayfalarından biridir. Bugün çoğunluğu Müslüman olan Türkler arasında tarihte Orta Asya, Karadeniz’in kuzey bozkırları, Balkanlar, Kafkaslar ve Anadolu gibi farklı coğrafyalarda Hristiyanlığın çeşitli mezheplerini kabul edenler olmuştur. Hâlâ bu din mensubu Türkler vardır. Dolayısıyla Eröz’ün dikkat çektiği bu mesele Türk bilim adamlarının önündeki önemli konulardan biridir.

Eröz, bu ülkenin temel meselelerini kendisine dert edinmiş ve derman olabilmek için yürekten çaba harcamış bir ilim adamı olması yanında insani vasıflarıyla da her türlü takdiri hak eden son derece samimi birisidir.

Ercilasun hocamız, “*Mehmet Eröz İçin*” adlı makalesinde “*Mehmet Ağabey’i ‘yüreğini konuşuran adam’ diye tarif edebilirim. Sanki kalbini eline almış bir adam konuşurdu karşımnda*” diyor.

Benzer bir ifadeyi Eröz’ün fahri asistanlığını yapmış, yanında yıllarca bulunmuş Erol Kılınç ağabey “*Onu dinlerken sanki yüreğinin konuştuğunu hissederdiniz. Yani o diliyle değil yüreğiyle konuşurdu. O konuşurken sanki anlattığını yaşırdı*” demişti.

Kitabın hazırlanma aşamasında en zor kabullebildiğimiz husus şu an itibarı ile bazıları profesör doktor unvanı almış olan Eröz’ün öğrencilerinden yazı beklemek oldu. Çünkü onlardan Doç. Dr. Yaşar Kaya’dan başkaları, bizi bir yıl beklettikleri halde, yazı göndermediler ve rahmetli Eröz hocanın bilimsel mirasına sahip çıkmadılar.

Kitapta da görüldüğü gibi Eröz’ün yanında bulunmuş ve arkadaşı olmuş Prof. Dr. Dursun Yıldırım, Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun, Dr. Yaşar Kalafat, Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ile Prof. Dr. Harun Güngör hocalar rahmetli Eröz hocamızı birer yazı ile andılar.

Bu satırları yazmamızın sebebi, “Mehmet Eröz Armağanı”nı gören bazı dostların, “şu hocalardan neden yazı almadınız?” şeklindeki sorularıdır. “şu hocalardan” kasıt, Eröz’ü yakından tanıyan kimi öğrencisi, kimi yakın dostu, kimi de onun ciddi desteğini görmüş kimselerdir. Bu kimselerin yazılarının olmamasının garipsenmesini anlayışla karşılamakla birlikte, bu hususun kitabın hazırlanma aşamasındaki bir eksiklikten kaynaklanmadığını da ifade etmek gerekir.

Bunun yanında bizim gibi Eröz’ü hiç görmemiş genç akademisyenlerden Doç. Dr. Mustafa Talas, Yrd. Doç. Dr. Ensar Yılmaz ile Yaşar Çağbayır ve Necat Çetin’in Eröz hakkındaki çalışmalarının ciddi katkıları olmuştur.

Titiz bir çalışmanın ürünü olan ve Ötügen Neşriyat tarafından yayımlanan “*Mehmet Eröz Armağanı*”nda Mehmet Eröz’ü konu alan bazı yazılar yanında Türkiye, Kazakistan, Irak, Nahçıvan ve İranlı araştırmacılara ait 40 civarında ilmi makale yer almaktadır. Türkiye dışından gelen yazılar, Türkiye Türkçesine aktarılmadan Latin harfleriyle olduğu gibi yayımlanmıştır.

Eröz’e yaraşır bir eserin meydana gelmesi için makaleleriyle katkı yapan yazarlarımıza çok teşekkür ederiz.

Umarız, hazırlamış olduğumuz bu eser vasıtasıyla Eröz’ün çalışmaları hatırlanır, yolundan gidenlerin sayısı artar, genç nesiller tarafından tanınır hale gelir.

Sonuç olarak Eröz, adeta bir hekim anlayışıyla Türkiye’nin sosyal sorunlarını veya sosyal sorun olması muhtemel konuları tanımaya ve çözüm üretmeye çalışan bir kültür sosyologudur.

İsteme Adresi:

Mehmet Eröz Armağanı (Haz. M. Aksoy; O. Yorulmaz), Ötügen Neşriyat, İstanbul, 2011.

İstiklal Caddesi, Ankara Han, No:65 Kat:3, PK: 34435 Beyoğlu-İstanbul

Telefon +90 (212) 251 0350 - 293 8871

Belgegeçer +90 (212) 251 0012

E. Posta otuken@otuken.com.tr

www.otuken.com.tr

Ankara irtibat bürosu: Yüksel Caddesi No: 33/5, Yenişehir- Ankara

Telefon +90 (312) 431 96 49

- 1 İ. Ü. İktisat Fak. Sosyoloji Konferansları, Beşinci Kitap, 1964-1965.
- 2 *Türklüğü*, İstanbul, 1975.
- 3 Mehmet Eröz, *Doğu Anadolu’nun Türklüğü* (1975’de ilk baskısına yazdığı önsöz) İstanbul, 1982, s. 7.
- 4 Bazil Nikitin, *Kürtler, Sosyoloji ve Tarihi İnceleme*, Cilt 1-2, İstanbul, 1994, s.23-24.
- 5 Bazil Nikitin, a. g. e., s. 32-38.
- 6 V. Mnorsky; T. Bois, *Kürt Milliyetçiliği* (Haz. N Uğurlu), İstanbul, 2008, s. 14, 11.
- 7 V. Mnorsky; T. Bois, s. 16.
- 8 Mehmet Eröz, *Türkiye’de Alevilik ve Bektaşılık* (ilk baskısı 1977), Ankara, 1990,